

Письмові завдання для підготовки до семінару:

Тема семінару 8. Еволюція філософської думки в Україні

1. Заповнити таблицю:

Етапи розвитку української філософії

Етап розвитку української філософії	Особливості та характерні риси	Представники
Київський період (XI-XIII ст.)	Філософське мислення пов'язане з релігійною та церковною традицією, акцент на вивченні теології та патристики, пошуки гармонії між релігією та розумом	Іларіон, Іларіоновіч, Микола Козланський
Галицько-Волинський період (XIII-XIV ст.)	Філософське мислення розширюється на гуманітарні науки та питання про природу людини та суспільства, формується національна самосвідомість, пошуки шляхів до єдності з Богом	Метохій Смотрицький, Феофан Прокопович, Петро Могила
Київсько-Московський період (XVII-XVIII ст.)	Філософське мислення об'єднується з культурою та політичним життям України та Росії, формується гетьманська держава, активно вивчаються західноєвропейські філософські течії	Григорій Сковорода, Памва Беринда, Іван Підкова, Петро Могила
Українська філософія на початку XX ст.	Філософське мислення пов'язане з національно-визвольним рухом, поява різноманітних філософських шкіл, акцент на питаннях соціальної справедливості та людських прав	Михайло Грушевський, В'ячеслав Липинський, Дмитро Чижевський, Михайло Драгоманов
Українська філософія в еміграції (друга половина XX ст.)	Філософське мислення зміщується до зарубіжної діаспори через політичні обставини, активно вивчаються філософські течії західної культури, формується інтелектуальна опозиція до комуністичного режиму в СРСР	Іван Світличний, Іван Франко, Лев Шестов, Григорій Козинцев, Василь Липківський
Сучасна українська філософія (з кінця XX ст.)	Філософське мислення активно співпрацює зі світовою філософською спільнотою, розвиваються національні філософські школи, постійні пошуки власного шляху до розуміння світу та людини	Іван Дзюба, Анатолій Тимошук, Андрій Малиновський, Ігор Яськов, Ігор Шевченко

2. Твори Т. Шевченка, М. Гоголя, І. Франка, Л. Українки мають не тільки всесвітньо визнану літературно-художню цінність, але й характеризуються оригінальним

філософським наповненням. Проаналізуйте (письмово) філософські погляди двох митців (за вибором) у порівняльному аспекті, спираючись на конкретні літературні твори.

Філософські ідеї Тараса Шевченка

Ця філософія глибоко індивідуальна, особиста і, разом з тим, ґрунтувалась на національній ідеї українського народу, його ментальності. Філософія Т.Шевченка виростає насамперед з конкретно-узагальненого ставлення до любові, надії і віри. Саме з любові до України виникає! шевченківська філософія пробудження людської гідності, сили протесту і бунтарства. Улюблений герой Шевченкових поезій і картин — лицар) народний, повстанець-гайдамака, козак-запорожець, що виступає оборонцем рідного краю, носієм народної правди і честі. Гнів мислителя спрямований передовсім проти різних утискувачів, прийшлих і доморощених. Філософський подвиг Т.Шевченка, вся вибухова сила його творчості полягає в тому, що він зумів серед мертвої тиші, ненависті, підозри, загальної заціпенілості, посіяти надію. Життя цієї надії починається з оспівування свободи. Шевченко показує, що нездоланність людського духу виявляється і в тому, що безстрашних співців свободи народжують найпохмуріші часи, бунтівний голос покривджених соціальних низів. Вінець Шевченкової творчості — уславлення свободи, першої й неодмінної передумови людського поступу, добробуту й щастя. До найволелюбніших книг належить "Кобзар". Поезія Т.Шевченка багато чим зобов'язана фольклорній стихії, в якій синтезувались в єдине ціле безпосередні враження життя і символіка народної пісні, буйна уява народної міфології і надбання світової культури. В ній крізь людський біль, крізь індивідуальне раз у раз проступає вселюдське, досвід минувшини мудро перегукується із сьогоденням, із сучасним життям. Філософія Т.Шевченка невичерпна. Нові, прийдешні покоління знаходитимуть у ній синтез народного і вселюдського досвіду, як ми знаходимо в книгах древніх.

Франківська філософія породжує досить важливу і актуальну ідею: людина носить вічність у своїй уяві, в ілюзіях і думках, у муках свого сумління, а тому в сфері духу панує, власне, та найдорожча різнорідність, яка робить людей несхожими, цікавими і цим дає людям основу для їхньої єдності. Філософія Франка — це також заповідь любові до Батьківщини й до людства. В цілому його філософія — це яскраве втілення філософії українського духу початку ХХ ст., основи якої заклали Г.Сковорода і Т.Шевченко.

Основою світогляду І.Франка є філософський матеріалізм.

У збірці «Зів'яле листя», говорячи про матеріалістичне розуміння дійсності, І. Франко відзначає, що в основі всього існуючого лежить не ідея, дух, а матерія, яка вічна і не має ні початку, ні кінця, її найважливішою властивістю є рух, зміна, плинність. «В дійсності, в природі, - писав Франко, - все підлягає безперервній зміні, руху і обміну матерії». Мислитель був переконаний, що життя, об'єктивна дійсність є визначальним у відношенні до свідомості, що свідомість - результат поступового і складного розвитку матерії, що природа створила людину з її високою організацією, а не якась істота - природу, як про це твердять філософи-ідеалісти.

І. Франко доводив безмежність пізнання на противагу агностицизму, вірив у пізнаванність світу і його закономірностей. Природа, на його думку, пізнавання, вона є своєрідною книгою, яку людина повинна читати, щоб бути щасливою, бо знання законів розвитку полегшить її життя. Тільки матеріалістична філософія, підкреслював І. Франко, може дати людям можливість відкрити безліч таємниць, розкрити їх, пізнати і використати, бо лише вона здатна об'єктивно з'ясувати факти, закони суспільного розвитку на основі досліджень зовнішнього світу.

3. *Філософський словник*: барокальність, кордоцентризм, філософія непомітного зла, «споріднена праця» (за Г. Сковородою), філософія трагедії (письмово дати визначення).

Барокальність - філософське поняття, що описує художній та культурний стиль бароко, який характеризується розкішшю, емоційністю, динамізмом та складністю форм.

Кордоцентризм- це філософська концепція, яка встановлює абсолютну вагу серця в людському організмі та відображає це як центр всієї духовної та емоційної діяльності людини. Ця концепція була особливо популярною в Середньовіччі та Ренесансі.

Філософія непомітного зла - концепція, запропонована філософом Гансом Йонасом, яка стверджує, що найбільш небезпечні форми зла не є відкритими та очевидними, а ті, що маскуються під благородство та гуманність.

«Споріднена праця» (за Г. Сковородою) - концепція, яка ґрунтується на ідеї спільної праці та взаємного доповнення людей у досягненні спільної мети. За Григорієм Сковородою, всі види праці пов'язані між собою та можуть допомогти людині у досягненні духовності.

Філософія трагедії - напрям філософії, який вивчає природу трагедії як феномену культури. Вона досліджує взаємозв'язок між трагедією та етикою, психологією, культурними цінностями та іншими аспектами людської дійсності. Трагедія вважається не тільки формою мистецтва, але й показником загальних культурних тенденцій та духовних пошуків людства.